

4. Kerta

- Keskiaika
 - Bysanttilainen keskiaika
 - Makedonialainen renessanssi
 - Merkitys ja vaikutus kreikankieliseen traditioon
 - Latalainen keskiaika
 - Karolinginen renessanssi
 - Vulgata
 - Reformaation aika
 - Käsikirjoituksista painettuihin kirjoihin
 - Textus Receptus
 - King James Bible (KJB tai KJV)

The curious case of Codex Sinaiticus

The Codex Sinaiticus was described by visitors to Sinai in the eighteenth century, and it was studied extensively by Archimandrite Porphyry Uspensky. However, the German scholar Constantine Tischendorf was the first to fully appreciate the antiquity and the significance of this manuscript. On his first visit to the monastery, in 1844, he managed to take forty-three folios of the codex with him. These are preserved to this day in the University of Leipzig. On his third visit to the monastery, in 1859, he asked that the codex be sent to Cairo so that he could make a transcription of it for publication. It was in doing so that he realized the complexity of the text, and so he asked that he be allowed to take the manuscript to Russia, where he would have it on hand when he made a printed edition of the text. He promised to return the manuscript to the monastery at its first request.

Instead, the manuscript was kept by the Russian government, and then sold to England in 1933 for the price of £100,000, a huge sum of money for its time. It is now one of the great treasures of the British Library. The Russians retained eight fragments, which remain in the State Library at St. Petersburg.

Tischendorf justified his taking the manuscript, writing that the precious codex was on the verge of being burned by the monks. The monastery has always protested against this slander, and laments the loss of this manuscript.

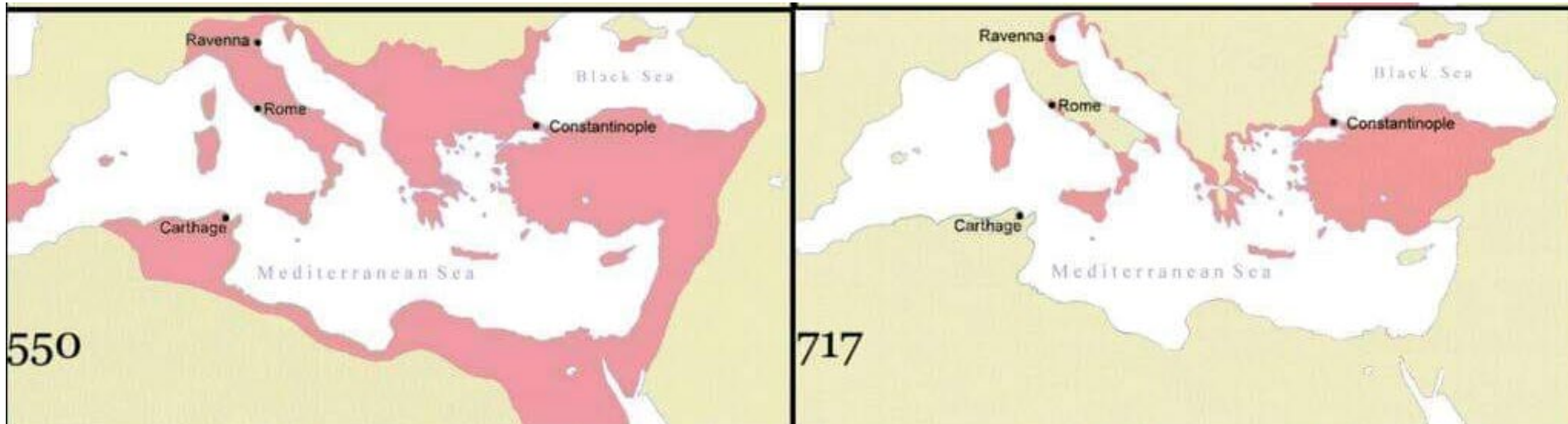
Bysanttilainen keskiaika

- Eloonjäämististelua
 - Bysantin "dark ages" (641-780)
 - Bysantti oli käynyt jatkuvia sotia esim. Persian kanssa
 - Viimeinen 602–628
 - » Uuvutti valtakunnan
 - Arabien valloitusretket alkoivat lähes heti viimeisen Bysantin ja Persian välisen sodan jälkeen
 - Bysantti kävi eloonjäämiskamppailua
 - » On lähes ihme, ettei Bysanttia valloitettu kokonaan

Bysanttilainen keskiaika

- Eloonjäämistäistelua
 - Bysantti menetti isoja osia alueistaan
 - Pimeät vuosisadat
 - Historialliset lähteet puuttuvat tältä ajalta

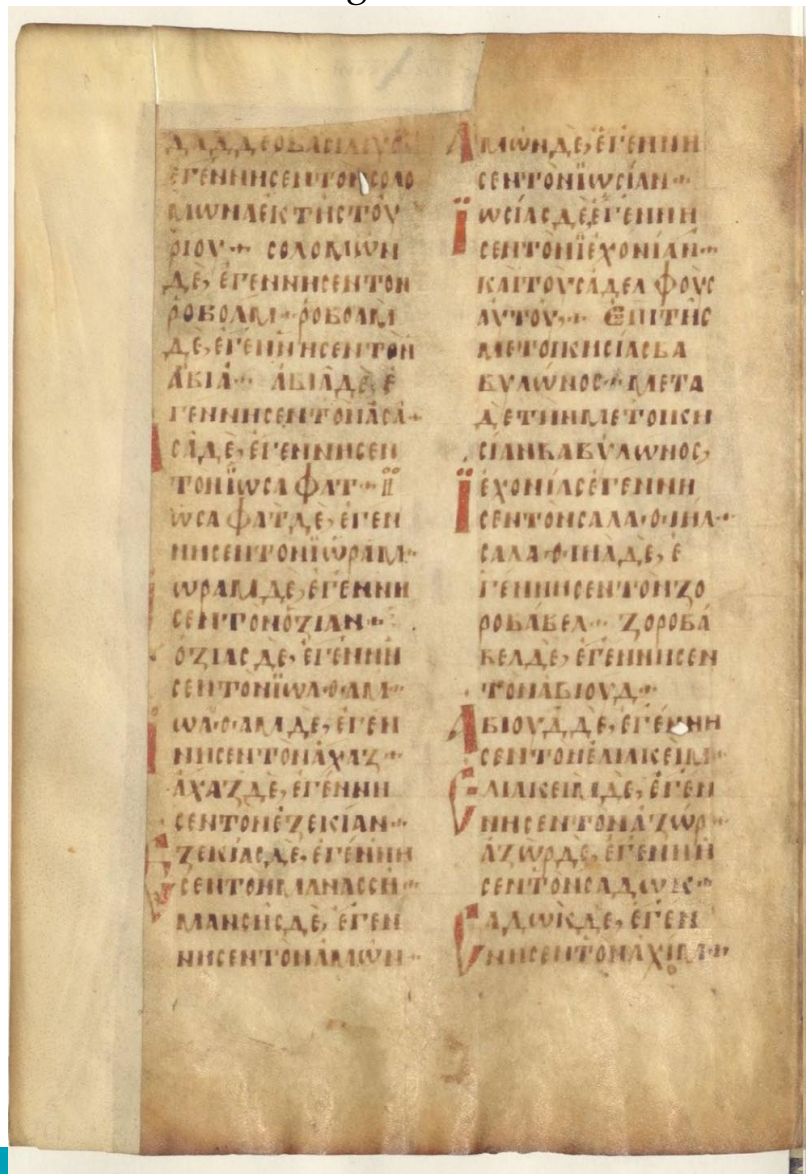
Bysanttilainen keskiaika

- Eloonjäämistelua
 - Konstantinopolin koulutusjärjestelmä romahti
 - Kreikankielistä kirjallisuutta pidettiin yllä pääkaupungin ulkopuolella
 - Yhteiskunnan romahdus näkyy myös käsikirjoituksissa
 - Käsikirjoitusten määrä vähenee
 - Laatu heikkenee...?
 - Myös palimpsestien määrä lisääntyy

Codex Regius

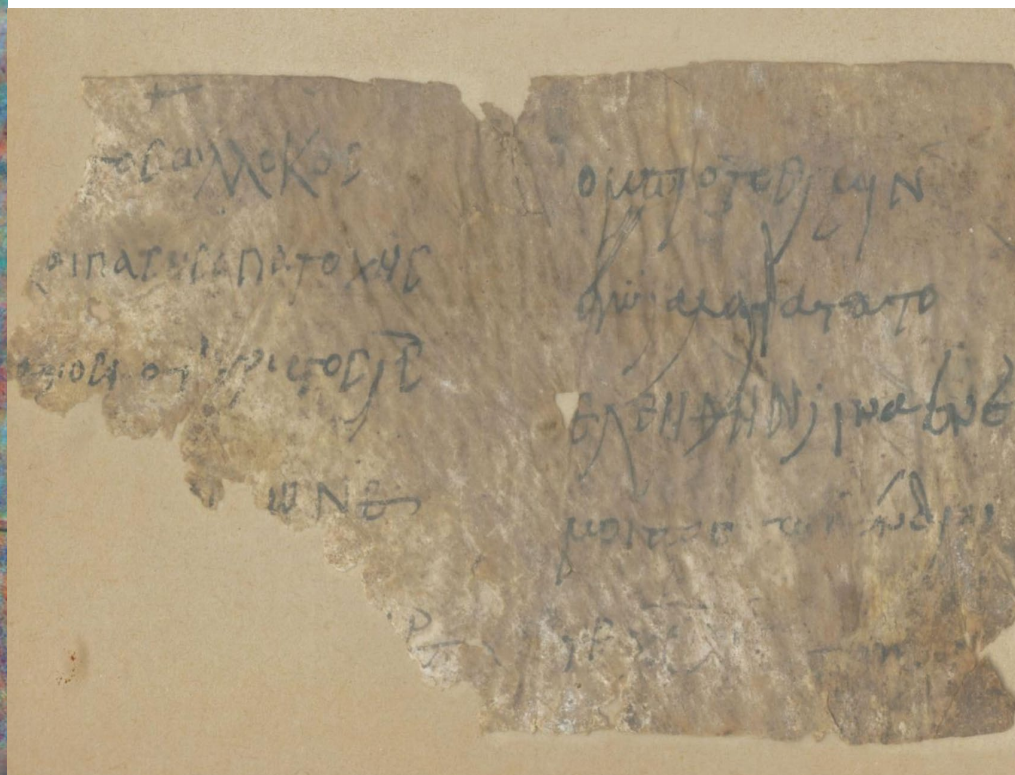
"carelessly written by an ignorant scribe"

Codex Zacynthius

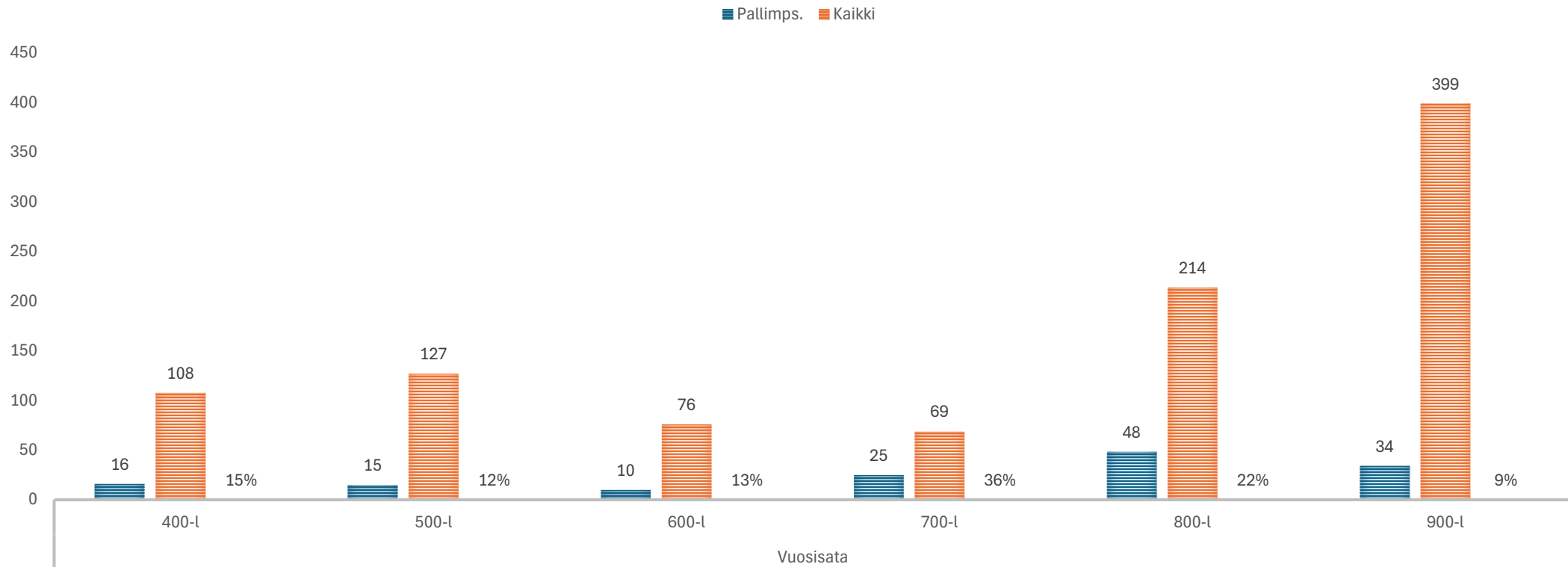
0262
"heavily
phoneticized"

Bysanttilainen keskiaika

KAIKKI KÄSIKIRJOITUKSET / UUELLEENKÄYTETYT

Bysanttilainen keskiaika

- Teologinen kirjallisuus jatkui
 - Esim. Johannes Damaskolainen (675-749)
 - *Ortodoksisen uskon tarkka esitys*
- Bysantin uusi nousu
 - Makedonialainen dynastia
 - 867–1056
 - Makedonialainen renessanssi
 - Kulttuurin kukoistuskausi
 - Oppineet säilyttivät antiikin aikaista sekulaaria ja kristillistä kirjallisuutta kopioimalla niitä
 - Minuskelikirjoituksen keksiminen

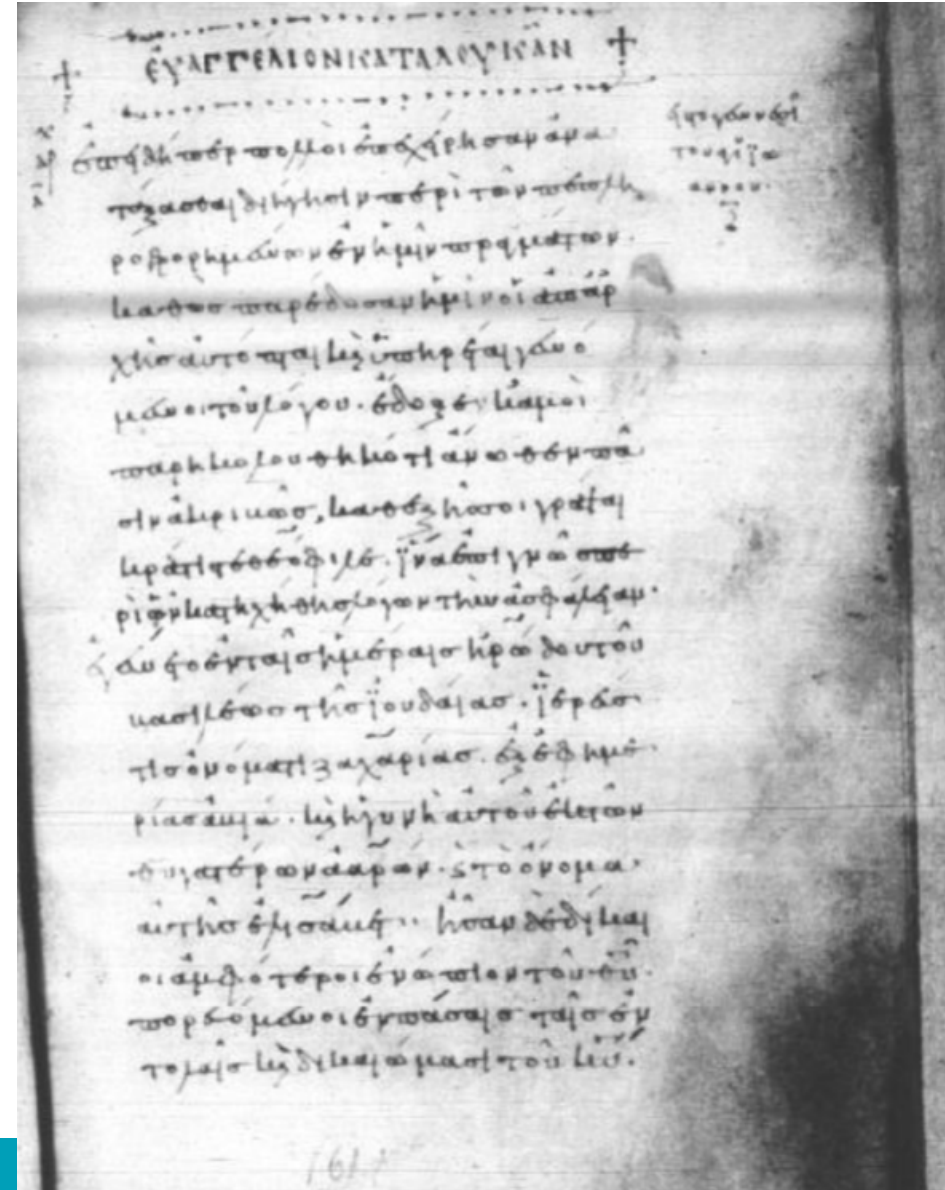
Bysanttilainen keskiaika

- Merkittäviä persoonia
 - Teodoros Studionilainen (759–826)
 - Nosti Studionin luostarin merkittäväksi kulttuuriseksi ja oppineisuuden keskuksiksi
 - » Klassisen kirjallisuuden elvyttäjä
 - Fotios Suuri (820-893)
 - **Bibliotheke**
 - » Kaikkien niiden koodeksien tiivistelmä, jotka hän oli itse lukenut
 - » Yksi koodeksi saattoi sisältää useampia teoksia
 - » Yhteensä 386 teosta
 - » Yli 50 % näistä ei ole yhtään käsikirjoitusta jäljellä

Bysanttilainen keskiaika

- Majuskeleiden aikakausi päättyy
- Minuskelit (800-1450)
 - Synty ajoittuu makedonialaisen renessanssin alkuun
 - Vanhin ajoitettu minuskeli 461
 - Käsikirjoituksessa on päiväys vuodelle 835

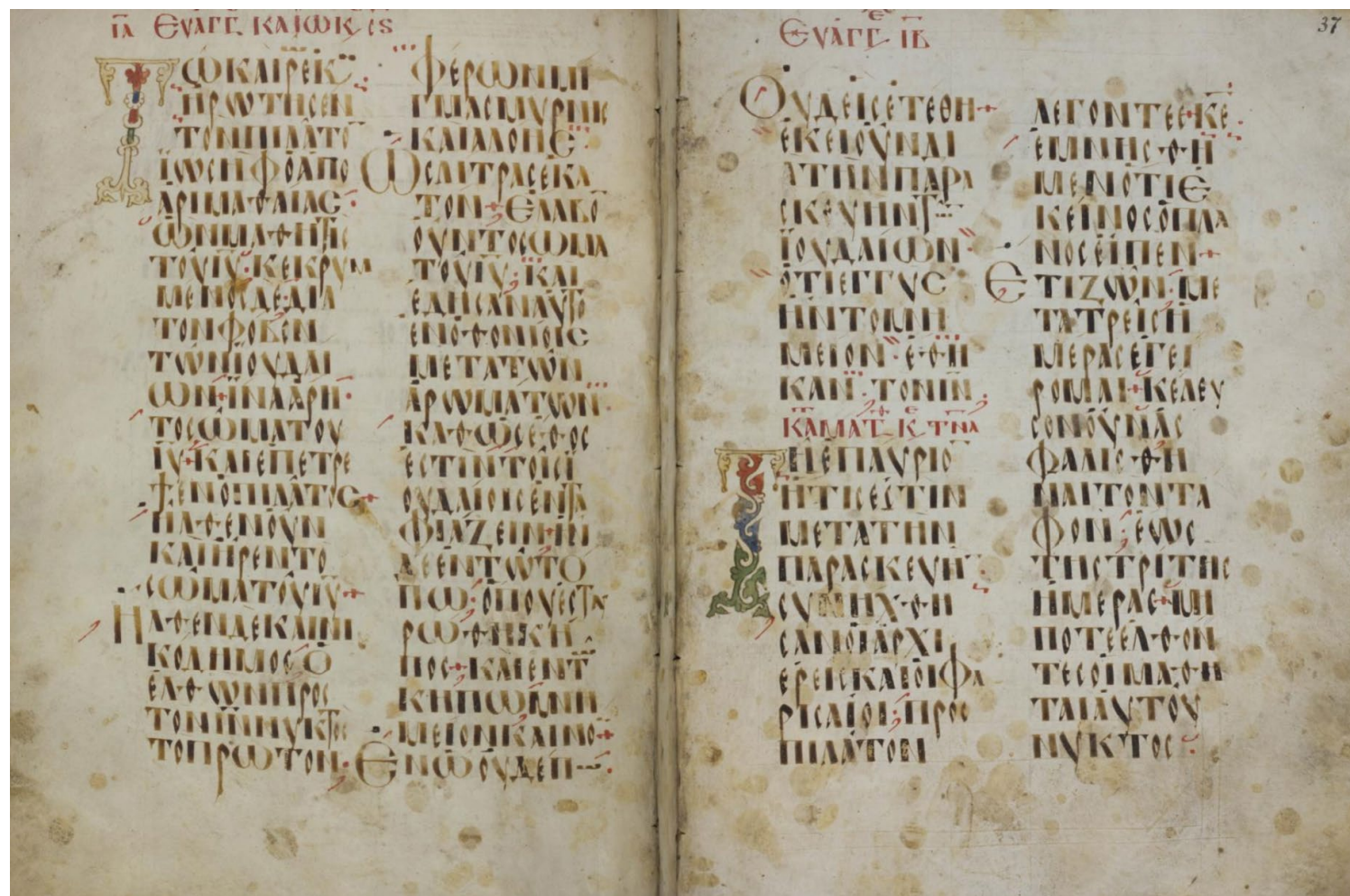
Bysanttilainen keskiaika

- Käsikirjoitukset pystyttiin kopioimaan nopeammin
- Tarvittiin myös vähemmän pergamenttia
 - Siis taloudellisempi ja tehokkaampi tapa kopioida kirjallisuutta
 - Kirjallisuus lisääntyy kaikkialla
 - Myös yksityisissä kokoelmissa
- Yli 50 % kaikista käsikirjoituksista on minuskeleita
 - Lektionaarit 42 %
 - Papyrukset 2 %
 - Majuskelit 5 %

Bysanttilainen keskiaika

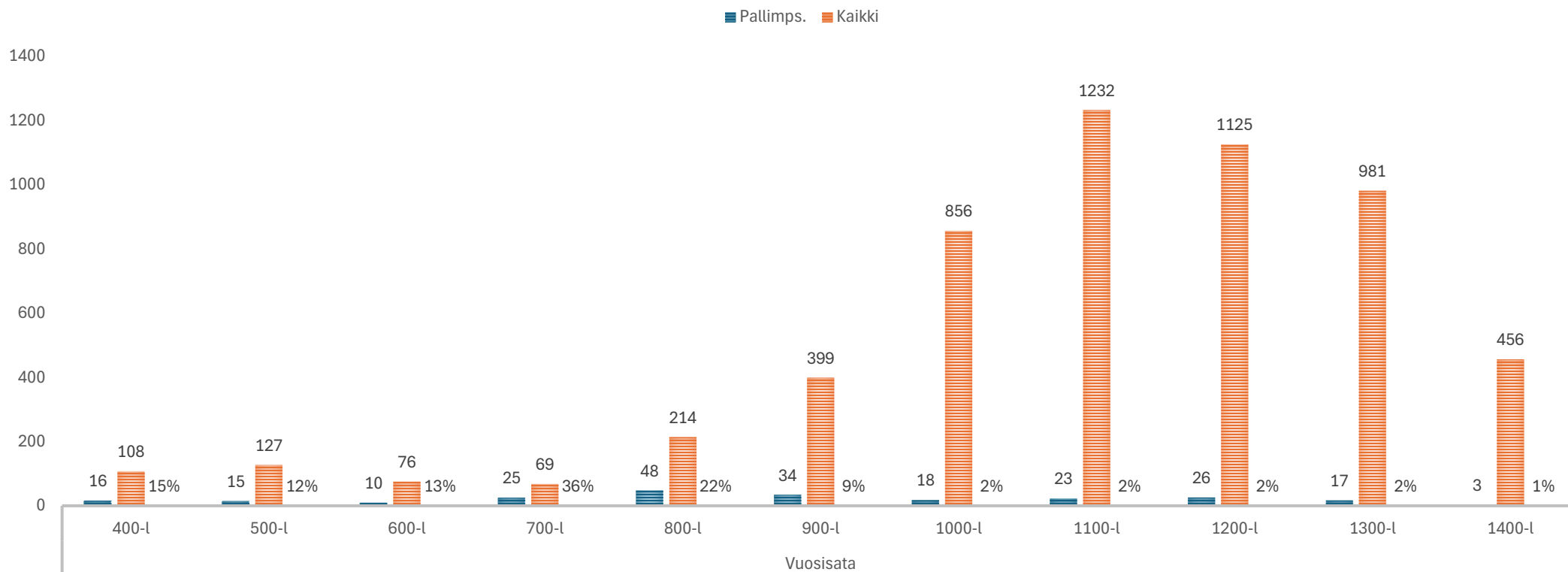
- Lektionaarit
yleistyvät samalla
kun käsikirjoitusten
kokonaismäärä
kasvaa rajusti

Bysanttilainen keskiaika

KAIKKI KÄSIKIRJOITUKSET / UUELLEENKÄYTETYT

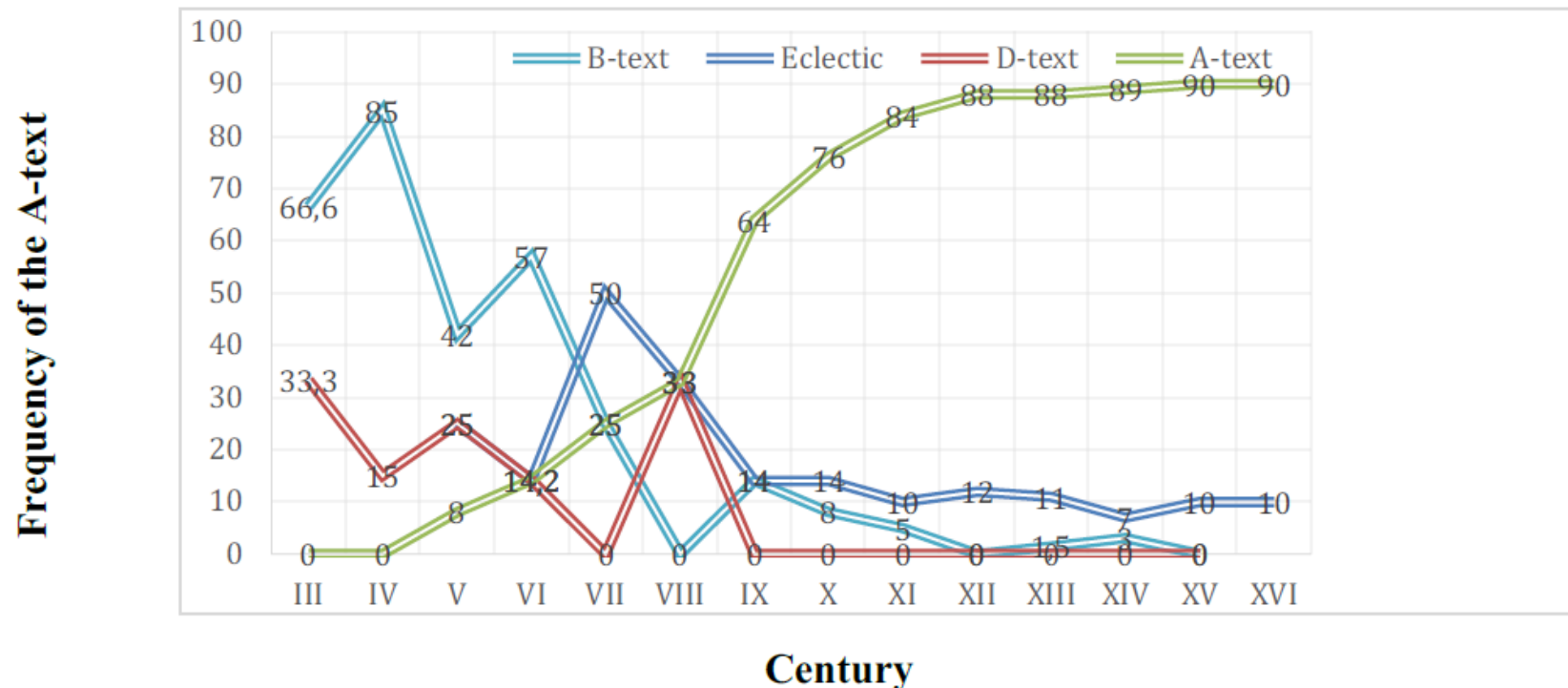

Bysanttilainen keskiaika

- Mitä UT:n tekstile tapahtui, kun käsikirjotusten määrä nousee?

Figure 1. The rise of the A-text cluster

Bysanttilainen keskiaika

- Mitä UT:n tekstile tapahtui, kun käsikirjoitusten määrä nousee?
 - Käsikirjoitustraditioista tulee bysanttilaisia
 - Lähes kaikki käsikirjoitukset edustavat tästä lähtien bysanttilaista tekstiä
 - Käsikirjoituksista tulee yhtenäisempiä
 - Kieli paranee
 - Myös mielenkiintoisia teologisia muutoksia

Bysanttilainen keskiaika

Bysanttilainen keskiaika

- Mitä UT:n tekstile tapahtuu, kun käsikirjotusten määrä nousee?
 - Käsikirjoitustraditioista tulee bysanttilaisia
 - Lähes kaikki käsikirjoitukset edustavat tästä lähtien bysanttilaista tekstiä
 - Käsikirjoituksista tulee yhtenäisempiä
 - Kieli paranee
 - Myös mielenkiintoisia teologisia muutoksia
 - Comma Johanneum

Comma Johanneum (1. Joh. 5:7–8)

AA - - - NA28 Greek NT (Sigla) x

του̅ θεοῦ; **6** οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος
καὶ ἱαίματος, Ἰησοῦς Χριστός, οὐκ ἐν τῷ
ὕδατι ἰμόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ἰ ὕδατι καὶ ἐν
τῷ αἵματι· καὶ τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ
μαρτυροῦν, ὅτι ὁ πνεῦμά ἐστιν ἡ
ἀλήθεια. **7** ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες
, **8** τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα,
καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν· **9** εἰ τὴν
μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ

AA - - - Nestle-Aland 28 Apparatus (Holger Strutwolf) x

[1,7!](#) [2,27](#) [J 14,17!](#)

• [7/8](#) ἰ in terra, spiritus et aqua et sanguis (+ et hi tres unum sunt in Christo Iesu [vg^{mss}](#); [Spec](#)) . et tres sunt, qui testimonium dicunt in caelo, pater, verbum (filius [I vg^{mss}](#)) et spiritus, et hi tres unum sunt (+ in Christo Iesu [I vg^{mss}](#)) [I r vg^{mss}](#); [Spec](#) ([Prisc Fulg](#)) ἰ ἐν τῷ οὐρανῷ πατήρ λόγος καὶ πνεῦμα ἅγιον καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσιν καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ πνεῦμα ὕδωρ καὶ αἷμα [61 \(629\)](#) ἰ ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ πατήρ (+ καὶ [88^{v.l.}](#)) ὁ λόγος καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσιν καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἐν εἰσιν [88^{v.l.}](#). [221^{v.l.}](#). [2318](#). [2473](#). ([429^{v.l.}](#). [636^{v.l.}](#). [918](#)) [vg^{cl}](#) →

[7 Dt 19,15](#)

Comma Johanneum (1. Joh. 5:7–8)

KR

Ja Henki on todistaja,
sillä Henki on totuus.

Todistajia on näin
kolme: Henki, vesi ja
veri, ja nämä kolme
todistavat
yhtäpitävästi.

Bysanttilainen teksti

Ja Henki on todistaja,
sillä Henki on totuus.

Todistajia on näin
kolme: Isä, Sana ja Pyhä
Henki, ja nämä kolme
ovat yksi, ja kolme
todistavat maan
päällä...

Latinalainen keskiaika

- Vulgata
 - Käytännössä ainoa UT:n teksti, joka tunnettiin lännessä läpi keskiajan
 - Karolinginen renessanssi
 - Noin vuoden 800 tienoilla
 - Ajoittuu siis samoihin aikoihin kuin makedonialainen renessanssi
 - Kirjallisuuden kopioimisen elpyminen
 - Karolinginen minuskeli
 - Codex Aureus

Latinalainen keskiaika

Codex Aureus (820?)

Karolinginen evankeliumikirja (830)

Latinalainen keskiaika

- Karolinginen renessanssi säilytti antiikin latinankielistä kirjallisuutta
- Vulgatasta useita editioita keskiajan kuluessa
 - Alkuin Yorkilainen (732-804)
 - Theodulf Orleansilainen (750-821)
 - Stephen Harding (the Harding Bible, 1109)
- Johti tekstimuotojen sekoittumiseen
- Myös vetus latina-traditio säilyi
 - Codex Gigas (1200-l)
 - Läntisiä lukutapoja
- Varsin monenkirjavia traditioita

Renessanssi ja reformaatio

- Konstantinopolin valtaus 1453
 - Suuri määrä kreikankielisiä käsikirjoituksia ja oppineita virtaa länteen
 - Läntisten oppineiden kiinnostus kreikan kieleen ja antiikin traditioon herää
 - Synnytti renessanssin?
- Erasmus Rotterdamilainen (1469–1536)
 - Hollantilainen renessanssifilosofi, humanisti, teologi
 - *Novum Testamentum Omne* 1516
 - Ensimmäinen painettu kreikankielisen Uuden testamentin editio

Renesanssi ja reformaatio

- *Novum Testamentum Omne* 1516
 - Täynnä virheitä
 - Editiossa sekä kreikankielinen että latinankieli teksti
 - Latinankielinen teksti perustui kreikankielisiin käsikirjoituksiin
 - Erasmus ei löytänyt kreikankielistä käsikirjoitusta Baselista, joka olisi sisältänyt kaikki UT:n tekstit
 - Käytti useampaa
 - Kaikki minuskeleita
 - Suurin osa bysanttilaisia
 - Esimerkiksi minuskeli 2

Renesanssi ja reformaatio

- Erasmusen editiosta löytyy lukutapoja, joita ei kreikankielisissä käsikirjoituksissa
 - Peräisin Vulgatasta
 - Ap.t. 9:6

Renesanssi ja reformaatio

περιήστραψεν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ⁴ καὶ
πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσεν φωνὴν
λέγουσαν αὐτῷ· Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με
διώκεις; ^τ ⁵ εἶπεν δέ· τίς εἶ, κύριε; ὁ δέ·
ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ^τ ὃν σὺ διώκεις· ⁶ ^τ ἀλλ’
ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ
λαληθήσεταιί σοι ‘ὅ τί’ σε δεῖ ποιεῖν. ⁷ οἱ
δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ
εἰστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς
φωνῆς μηδένα δὲ θεωροῦντες ⁸ ἠνέροθη

[ὄν τὸ, ε](#) [ἐκ τ, τ](#) [cf](#) [E 10, 10](#)

• ⁵ ^τ (22,8) ο Ναζωραῖος [A C E 104 h p t vg^{mss} sy^{p,h**}](#) ! Χριστος
[Ir^{lat}](#)

• ⁶ ^τ (*cf vs. 4 app.*) σκληρον σοι προς κεντρα λακτιζειν [629](#) [⊕]
[gig vg^{ms}](#) ! σκληρον σοι προς κεντρα λακτιζειν· τρεμων τε
και θαμβων ειπε· κυριε τι με θελεις ποιησαι; ο δε
κυριος προς αυτον [p vg^{cl} \(h t mae; om.](#) σκληρον ...
λακτιζειν [sy^{h**}](#)) !
‘ τι [E L Ψ 33. 614. 1241. 1505 M](#) ! *txt* (*vel* οτι) [p⁷⁴ N A B C](#)
[81. 323. 453. 945. 1175. 1739. 2818](#)

[Ez 3,22](#)

⁷ [Dt 4,12 Dn 10,7](#) cf [22,9](#)

• ⁸ ‘ sed ait ad eos: Levate me de terra. Et cum levassent illum [h](#)

KR

Hän kysyi: "Herra, kuka sinä olet?" Ääni vastasi: "Minä olen Jeesus, jota sinä vainoat."

Nouse ja mene kaupunkiin. Siellä saat kuulla, mitä sinun on tehtävä."

Erasmus 1516

Hän kysyi: "Herra, kuka sinä olet?" Ääni vastasi: "Minä olen Jeesus, jota sinä vainoat."

Paha sinun on potkia pistintä vastaan. Niin hän vapisi ja hämmästytti ja sanoi:

Herra, mitä tahdot minun tekevän?

Nouse ja mene kaupunkiin. Siellä saat kuulla, mitä sinun on tehtävä."

Renesanssi ja reformaatio

- Reformaattorit käyttivät Erasmusuksen editiota omien käännösten pohjana
 - Luther
 - Agricola
- Erasmusuksen työllä oli kauaskantoisia seurauksia
 - Stephanus (1503–1559) ja Theodore Beza (1519-1605)
 - Useita editioita, joissa sama pohja, vaikka käytössä uusia käsikirjoituksia
 - Codex Bezae

Renesanssi ja reformaatio

- Textus Receptus
 - Abraham Elzevir 1624:
 - "the reader has the text now received (textus receptus) by all, in which we give nothing changed or corrupted."
 - King James Bible